

Дзюблюк Олександр Валерійович
д.е.н., професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

ГЕНЕЗИС ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено оцінці сучасних тенденцій розвитку грошових відносин і банківської справи в умовах цифровізації фінансових ринків і світової економіки. Проведено оцінку платіжної системи в умовах діджиталізації економіки та віртуалізації грошових відносин, за яких платіжні картки виступають ключовим інструментом доступу до банківських рахунків та засобом переміщення грошових коштів. Визначено особливості генезису грошових відносин, на основі чого встановлено роль платіжних карток як основи сучасного розрахункового механізму.

Ключові слова: *банк, грошові відносини, платіжні картки, цифровізація економіки, безготівкові розрахунки, фінансовий ринок.*

Зміни технологічного укладу економіки, що визначаються переходом від постіндустріального ведення господарської діяльності до суспільних відносин, заснованих на знаннях та інформації, обумовили істотні зрушення і у грошовій системі, оскільки сучасні тенденції цифровізації банківської справи та фінансових ринків визначають фундаментальні зміни у всьому платіжному механізмі, формуючи вирішальний і незворотній тренд до усе більшого утвердження безготівкових розрахунків як ключової форми руху грошей, заснованого уже на розвитку цифрових технологій. Саме цифровізація стає основоположною тенденцією розвитку усєї світової економіки, змінюючи її структуру та перетворюючи у якісно новий стан, за якого цифрові технології домінують у всіх сферах господарського і суспільного життя, а економічне зростання усе більшою мірою базується на інформації та знаннях, роблячи їх головною продуктивною силою. Тому такі зміни природно не могли оминати і ключову ланку економічного розвитку – платіжну систему, яка є головним елементом у всьому механізмі економічної взаємодії суб'єктів ринку, пронизуючи через рух грошей всі без винятку сфери суспільного життя.

Це означає генезис грошових відносин через наповнення їх новим змістом, що обумовлює актуальні тенденції розвитку платіжної системи з огляду саме на зрушення у технологічних засадах організації економічних процесів загалом і банківської справи, зокрема. Такими основними тенденціями є наступні: по-перше, розвиток грошових відносин через глобалізацію національних платіжних

систем шляхом їх подальшого інтегрування у механізми міжнародних розрахунків, що є наслідком активного використання цифрових технологій банками та формування сприятливих умов для прискорення платежів і розширення можливостей залучення зростаючого числа національних фінансових установ до міжнародного руху грошових коштів; по-друге, еволюція грошових систем через подальше зниження частки готівки у платіжному обороті і охоплення безготівковими розрахунками усе більшої кількості економічних агентів, що визначається не лише розширенням масштабів карткових послуг банків та можливостей роздрібної торгівлі здійснювати безготівкові платежі, але і зростанням обсягів операцій з купівлі-продажу товарів і послуг через мережу інтернет; по-третє, оптимізація грошових відносин через подальше урізноманітнення форм і видів платіжних інструментів як на національному, так і на глобальному рівні грошового обігу, що є безпосереднім наслідком появи значної кількості новітніх фінансових послуг, зростання рівня інформатизації суспільства та розвитку систем платежів уже у віртуальному просторі із своїми цифровими заміниками розрахункових інструментів.

Насправді дані тенденції слід вважати узагальнюючим проявом еволюції самих грошей, головною формою зовнішнього субстанціонального прояву яких на сьогодні є банківські платіжні картки, котрі, незалежно від того чи представлені вони у фізичному чи у віртуальному вигляді, відображають фактично зовнішні (матеріалізовані) прояви цифровізації грошових відносин та побудови платіжної системи у якісно новому форматі взаємодії між суб'єктами ринку у процесі розширеного відтворення. Не будучи самі по собі грошима, саме платіжні картки виступають на сьогодні ключовим інструментом віддаленого доступу власників грошей до банківських рахунків і засобом переміщення грошових коштів через фінансовий сектор, а відтак є головним рушієм організації платіжних послуг. Це дозволяє упевнено стверджувати, що розвиток банківських операцій з платіжними картками є нині основним трендом загального генезису грошових відносин, що має на сьогоднішній день основоположне значення для забезпечення безперебійного функціонування розрахункових систем, вдосконалення механізмів монетарного регулювання, забезпечення економіки належною кількістю платіжних засобів, від чого вирішальною мірою залежить ефективна організація грошового обігу в країні загалом.

В умовах, коли цифровізація економіки визначає головні тренди розвитку не лише фінансового сектору, але і усіх аспектів життєдіяльності людини, саме платіжним карткам банків належить головне місце на ринку розрахункових інструментів, забезпечуючи стійкість і неперервність сучасного грошового обігу. Банківські платіжні картки стають нині ключовим засобом реалізації комплексного завдання щодо зниження частки готівкових розрахунків у загальній структурі грошового обороту як важливого кроку до зменшення загальних витрат обігу і підвищення ефективності економічного розвитку загалом. Річ у тім, що платіжна

картка як інструмент розрахунків є носієм інформації, на якому містяться дані про грошову суму, розміщеної власником картки у її емітента – банку. При цьому платіжна картка надає можливість оперативного управління цими грошима шляхом видачі команд емітенту про переказ потрібної суми на інший рахунок. Важливо також, що на відміну від платіжних доручень або чеків, платіжна картка із розвитком сучасних інформаційних технологій і засобів комунікацій дозволяє використовувати грошові кошти їх власнику максимально оперативно, тобто за ступенем ліквідності наближається до готівки, адже за допомогою платіжних карток товари та послуги у роздрібній торгівлі за наявності необхідного обладнання можуть оплачуватись так само швидко як і за допомогою готівкових коштів, однак разом з тим платіжні картки усувають витрати та незручності, пов'язані із зберіганням і переміщенням готівки. Інакше кажучи, розвиток платіжних карток відображає по суті відповідні технологічні досягнення банківського бізнесу, за яких платіжні картки стали повноцінним інструментом фінансового ринку саме в якості засобу платежу.

Позитивні наслідки використання платіжних карток як ключової ознаки генезису сучасних грошових відносин можуть бути відчутними не лише на рівні стосунків банк-клієнт, але й передусім на макроекономічному рівні, адже розвиток ринку даних платіжних інструментів є одним з найважливіших факторів:

- скорочення розрахунків готівкою та розвитку безготівкових платежів із усіма позитивними моментами щодо виведення економіки із тіні, підвищення прозорості фінансових операцій та зростання ефективності боротьби із криміналізацією економічних відносин;
- збільшення податкових надходжень держави на основі спрощення адміністрування податків, зокрема надходжень ПДВ, а також зниження витрат, пов'язаних з адмініструванням платежів у бюджетній та комунальній сферах;
- збільшення обсягу залучених коштів у банківську сферу та ресурсної бази банківського сектору із розширенням кредитних можливостей банків та поліпшення умов інвестування цих коштів в економіку;
- зниження витрат держави, пов'язаних з організацією та обслуговуванням готівкового грошового обороту у масштабах всієї економіки;
- сприяння на основі розвитку карткової індустрії активному розвитку суміжних сфер діяльності, таких як виробнича, соціальна та сфера зайнятості.

Зазначені об'єктивні і очевидні переваги платіжних карток для всіх суб'єктів грошового обігу визначають сучасну динаміку активного розвитку ринку даних платіжних інструментів у більшості країн, включаючи і Україну. Адже активізація застосування платіжних карток має велике стратегічне значення для стимулювання економічного зростання та підвищення рівня життя суспільства.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що генезис сучасних грошових відносин відображає таку організацію безготівкових розрахунків, яка ґрунтується на використанні платіжних карток і дозволяє створити якісно відмінний, вищий

рівень обслуговування клієнтів банків, найбільш адекватний до новітнього укладу економічних відносин, заснованих на цифрових технологіях. При цьому слід враховувати, що банківські платіжні картки як інструмент розрахунків володіють цілим рядом безсумнівних переваг для всіх учасників платіжного обороту – банків, домашніх господарств, підприємств та держави загалом. Реалізація заходів щодо розширення сфер застосування платіжних карток як основного інструменту розрахунків відобразатиме по суті новий рівень технологічного розвитку банківського бізнесу, сприяючи збільшенню спектру надаваних банками платіжних послуг, підвищенню їх якості, забезпечуючи зростання рівня доступності, надійності і зручності карткових платежів для клієнтів, що загалом є ключовим фактором не лише зміцнення конкурентної позиції банків на фінансовому ринку, але і поступового трансформування усього грошового обігу країни вже по суті у новітній формат, адекватний потребам цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. Оптимізація структури сучасного грошового обігу у контексті ролі готівкових платежів. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 3. С. 78-100.
2. Rappin N. *Take My Money Accepting Payments on the Web*. New York: The Pragmatic Programmers, LLC. 2016. 310 p.